

21.Yüzyıl Perspektifinden Eğitime Giriş

Eğitim ve Öğretimle İlgili Temel Kavramlar
Eğitimin Temelleri, Türk Milli Eğitim Sistemi ve
Öğretmenlik Mesleği Eğitim Bilimleri Sözlüğü

Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR

Ankara

2025

21. Yüzyıl Perspektifinden Eğitime Giriş

Eğitim ve Öğretimle İlgili Temel Kavramlar
Eğitimin Temelleri, Türk Milli Eğitim Sistemi ve
Öğretmenlik Mesleği Eğitim Bilimleri Sözlüğü

Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR

©Tüm Hakları Saklıdır.

Bu kitabın Türkiye'deki basım, yayın ve satış hakları Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri herhangi bir bilgi depolama ve erişim sistemiyle, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, aktarılamaz, dağıtılamaz.

Yayıncı Sertifika No : 49260
Matbaa Sertifika No : 49363
ISBN : 978-625-5525-32-1
e-ISBN : 978-625-5525-33-8
ROR : 01ek5g375
ISNI : 0000000485146649
Kapak Tasarımı : Anı Yayıncılık
Mizanpaj : Anı Yayıncılık
Baskı : Sözkesen Matbaacılık
Adres : İvedik OSB 1518. Sokak Mat-Sit İş Mrk.
No: 2/40 Yenimahalle-ANKARA
Tel : 0 312 395 21 10

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

21. Yüzyıl Perspektifinden Eğitime Giriş

Eğitim ve Öğretimle İlgili Temel Kavramlar
Eğitimin Temelleri, Türk Milli Eğitim Sistemi ve
Öğretmenlik Mesleği Eğitim Bilimleri Sözlüğü

ÖZDEMİR, Murat

Anı Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara/Türkiye
2025, xiv + 250 Sf., 16x24 cm
ISBN : 978-625-5525-32-1
e-ISBN : 978-625-5525-33-8
ROR : 01ek5g375
ISNI : 0000000485146649

Eğitim, Eğitime Giriş

Eğitim, Öğrenme, Türk Eğitim Sistemi, Eğitimin İşlevleri, Toplum ve Eğitim, Tarih ve Eğitim, Psikoloji ve Eğitim, Felsefe ve Eğitim, Ekonomi ve Eğitim, Politika ve Eğitim, Hukuk ve Eğitim, Okul ve Eğitim

Anı Yayıncılık
Kavaklıdere Mahallesi, Kızılırmak Caddesi
No: 10/A Çankaya/ANKARA 06680
Tel: 0 312 425 81 50 pbx
e-posta: info@aniyayincilik.com.tr
<http://www.aniyayincilik.com.tr>
A harfinin evrimi

Hayat arkadaşım Gülsen'e

1970 yılında Ankara’da dünyaya geldim. Devrim İlkokulu’ndan, Gülveren Ortaokulu’ndan ve Gülveren Lisesi’nden mezun oldum. ODTÜ Psikoloji’den lisans, TODAİE Kamu Yönetimi’nden yüksek lisans ve Ankara Üniversitesi Eğitim Yönetim ve Teftişi Programı’ndan doktora derecelerimi aldım. Pedagojik formasyon eğitimimi Gazi Üniversitesi’nde tamamladım. Bir köy okulunda başlayan meslek hayatımın 15 yılını Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğretmenlik ve yöneticilik yaparak geçirdim. 2011 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi’nde başlayan akademik hayatıma Hacettepe Üniversitesi’nde devam etmekteyim. Daha önce; “*Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi*” ile “*Eğitim Yönetimi*” başlığını taşıyan iki kitap yazdım. Bunun dışında onlarca kitap bölümümle 100’ü aşkın ulusal ve uluslararası nitelikte bilimsel makalem yayınlandı. Çoğu kamuda olmak üzere pek çok kuruluşta *eğitim*, *psikoloji* ve *liderlik* konulu eğitimler verdim. 30 yılı bulan ve yarısı saha deneyimim, diğer yarısı da akademik bilgi birikimimle harmanladığım eğitimci kimliğimle naçizane bu kitabı yazdım.

Kitabın hedef kitlesi öğretmen adayları, MEB Akademiye Giriş Sınavı’na hazırlanan öğretmen adayları ile eğitime ilgi duyan her yaşta bireylerdir. Bu çalışmama çok sayıda meslektaşım ve öğrencim katkı sundu. Onlara içten teşekkürü bir borç bilirim: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Şefika Şule Erçetin, Prof. Dr. Sait Akbaşlı, Doç. Dr. Gülşah Taşçı, Doç. Dr. Yener Akman, Doç. Dr. Pınar Ayyıldız, Doç. Dr. Könül Abaslı, Doç. Dr. Behiye Dağdeviren Ertaş, Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Şen, Dr. Öğretim Üyesi Safiye Çiğdem Gören, Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Küçükçene, Dr. Öğretim Üyesi Gamze Tuti, Dr. Öğretim Üyesi Erdem Karataş, Öğretim Görevlisi Dr. Oya Uslu Çetin, Öğretim Görevlisi Dr. Sakine Sincer, Öğretim Görevlisi Dr. Emrah Kaya, Öğretim Görevlisi Dr. Hakan Topaloğlu, Öğretim Görevlisi Dr. Kenan Çiftçi, Dr. Mehtap Naillioğlu Kaymak, Dr. Sibel Çimen, Dr. Nuray Özge Sağbaşı, Dr. Cansu Karaca Akarsu, Dr. Gönül Şahin, Dr. Mustafa Fidan, Dr. Bahar Yakut Özek, Dr. Ebru Gülcemal, Dr. Duran Mavi, Dr. Ahmet Can Abbak, Dr. Esen Arzu Ertürk Kayman, Dr. Sevda Kır, Dr. Gürsen Vural, Dr. Merve Kerman, Dr. Ayşegül İçten Ağaç, Gökçen Kayaer, Demet Hacımustafaoğlu, Berrenur Dinç, Elanur Ersan Albayrak, Nurseza Arsay Varlıklı, Adnan Menderes Aydın, Mehmet Fatih Alaca, Ümran Keskin, Ayşe Gülhan Çakal, Ayşe Kübra Günel ve Selman Şişman. Kitabın yayın sürecindeki katkılarından dolayı Anı Yayıncılık Yönetim Kurulu Başkanı Özer Daşcan’a, Editörü Murat Kara’ya ve Anı Yayıncılık emekçilerine ayrıca şükranlarımı sunarım.

Kitabın; eğitim bilimleri alanına, öğretmen adaylarına, öğretmenlere ve eğitim meraklılarına katkı sağlamasını diliyorum.

Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR

Ankara, Ağustos, 2025

BÖLÜMLER

BÖLÜM 1	1
Eğitim ve Öğretimle İlgili Temel Kavramlar	
BÖLÜM 2	23
Eğitimin Amaçları ve İşlevleri	
BÖLÜM 3	39
Eğitimin Toplumsal ve Kültürel Temelleri	
BÖLÜM 4	59
Eğitimin Tarihsel Temelleri	
BÖLÜM 5	85
Eğitimin Psikolojik Temelleri	
BÖLÜM 6	117
Eğitimin Felsefi Temelleri	
BÖLÜM 7	143
Eğitimin Ekonomik Temelleri	
BÖLÜM 8	155
Eğitimin Politik Temelleri	
BÖLÜM 9	169
Eğitimin Hukuki Temelleri	

BÖLÜM 10	181
Eğitim Teknolojileri ve Yapay Zekâ	
BÖLÜM 11	195
Eğitim ve Öğrenme Ortamı Olarak Okul ve Sınıf	
BÖLÜM 12	211
Türk Milli Eğitim Sistemi ve Öğretmenlik Mesleği	
Kavram Dizini.....	227

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	1
EĞİTİM VE ÖĞRETİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	1
Eğitimle İlgili Kavramlar.....	3
Eğitim	3
Eğitimin Türleri.....	6
İnformal Eğitim	6
Formal Eğitim.....	8
Örgün Eğitim	10
Yaygın Eğitim.....	12
Yaşam Boyu Eğitim.....	13
Öğretimle İlgili Kavramlar	13
Öğrenme	13
Öğretme	14
Öğretim	15
Eğitim, Öğretme ve Öğretim Kavramları Arasındaki Farklar	16
Eğitimde Program Türleri.....	17
Eğitim Programı	17
Öğretim Programı	18
Ders Programı	18
Posner’ın Eğitim Programı Yaklaşımı	19
Eğitimde Plan Türleri	20
Yıllık Plan	20
Ders Planı	20
Özet.....	21
BÖLÜM 2	23
EĞİTİMİN AMAÇLARI VE İŞLEVLERİ	23
Eğitimin Amaçları	25
Türk Eğitim Sisteminin Amaçları	26
Eğitimde Amaçlar Hiyerarşisi	28
Eğitimin İşlevleri	30
Eğitimin Açık İşlevleri	31
Eğitimin Bireysel İşlevleri	31
Eğitimin Kültürel İşlevleri	33
Eğitimin Toplumsal İşlevleri.....	33

Eğitimin Ekonomik İşlevleri	34
Eğitimin Politik İşlevleri	35
Eğitimin Gizli İşlevleri.....	36
Özet	37

BÖLÜM 3

EĞİTİMİN TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL TEMELLERİ

Toplum ve Eğitim.....	41
Toplum	41
Toplumsallaşma ve Eğitim	43
Toplumsal Tabakalaşma ve Eğitim.....	44
Toplumsal Hareketlilik ve Eğitim	46
Toplumsal Değişme ve Eğitim	48
Toplumsal Kontrol ve Eğitim	49
Toplumsal Eşitsizlikler ve Eğitim	50
Sosyoloji Teorileri ve Eğitim.....	53
Kültür ve Eğitim	54
Kültür	54
Kültürleme ve Eğitim.....	56
Eğitimin Kültürel İşlevleri.....	56
Özet.....	57

BÖLÜM 4

EĞİTİMİN TARİHSEL TEMELLERİ.....

Tarih ve Eğitim	61
Tarihi Dönemler	61
Doğu Uygarlıklarında Eğitim.....	63
İlk Çağ.....	63
Sümerlerde Eğitim	63
Mısır'da Eğitim	64
Hindistan'da Eğitim	65
Çin'de Eğitim	65
İran'da Eğitim	66
Orta Çağ	67
Batı Uygarlıklarında Eğitim	68
İlk Çağ.....	68
Yunan Site Devletlerinde Eğitim	68
Roma Uygarlığında Eğitim.....	69

Orta Çağ	70
Yeniçağ.....	71
Yakın Çağ	73
Eğitimin Amacı Yapısı ve Eğitim Kurumları	74
Batılı Eğitim Düşünürleri	74
Türk Uygarlığında Eğitim	75
İlk Çağ	75
Hunlarda Eğitim	76
Orta Çağ	76
Göktürklerde Eğitim	77
Uygurlarda Eğitim	77
Karahanlılarda Eğitim	77
Büyük Selçuklularda Eğitim	78
Osmanlılarda Eğitim	79
Yakın Çağ	80
Osmanlı Devleti'nde Eğitim	80
Modern Okullar	80
Eğitim Bakanlığı ve Genel Eğitim Yasası.....	81
Yabancı ve Azınlık Okulları.....	82
Osmanlı Devlet Yöneticileri ile Aydınlarının Eğitime İlişkin Görüşleri .	82
Türkiye Cumhuriyeti	83
Özet.....	84

BÖLÜM 5

EĞİTİMİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Psikoloji ve Eğitim	87
Psikoloji.....	87
Eğitim Psikolojisi	88
Gelişim ve Eğitim	89
Fiziksel Gelişim	89
Bilişsel Gelişim	90
Piaget'nin Bilişsel Gelişim Modeli.....	91
Vygotsky'nin Sosyo-Kültürel Gelişim Modeli	92
Kişilik Gelişimi.....	92
Psikososyal Gelişim	94
Ahlaki Gelişim.....	95
Öğrenme ve Eğitim	97
Öğrenme	97

Öğrenme Alanları	97
Bilişsel Alan.....	98
Psiko-motor Alan.....	99
Duyuşsal Alan	100
Öğrenme Yaklaşımları	101
Davranışçı Öğrenme Yaklaşımı	101
Klasik Koşullanma.....	101
Bitişiklik Kuramı.....	103
Bağ Kuramı.....	103
Edimsel Koşullanma	105
Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı	108
Bilgi İşleme Kuramı	108
Gestalt Kuramı.....	110
Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı	111
Yapılandırmacılık	113
Özet.....	116

BÖLÜM 6

EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ

Felsefe ve Eğitim.....	119
Felsefenin Konusu ve Disiplinleri	120
Varlık Felsefesi	120
Bilgi Felsefesi.....	122
Değer Felsefesi.....	124
Felsefi Akımlar.....	125
İdealizm	126
Realizm	126
Natüralizm	127
Pragmatizm.....	127
Varoluşçuluk	127
Marksizm	127
Eğitim Felsefesi.....	128
Felsefe ve Eğitim İlişkisi.....	128
Eğitimde Felsefi Akımlar	129
Antik Yunan Felsefesinde Eğitim.....	129
Aydınlanma Döneminde Eğitime Felsefi Bakış	130
Yirminci Yüzyılda Eğitim Akımları.....	133

Daimicilik	133
Esasicilik	134
İlerlemecilik	136
Yeniden Kurmacılık	137
Varoluşçuluk	138
Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri	140
Özet.....	141

BÖLÜM 7 143

EĞİTİMİN EKONOMİK TEMELLERİ..... 143

Ekonomi ve Eğitim.....	145
Eğitim ve Kalkınma.....	146
Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin Kısa Tarihi	147
Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin Temel Boyutları	148
Eğitim Talebi ve Arzu	148
Eğitimin Maliyeti	150
Eğitimin Finansmanı	151
Kamusal Kaynaklar	152
Özel Kaynaklar	152
Karma Finansal Kaynaklar.....	152
Eğitimde Verimlilik ve Etkililik	153
Eğitimde Verimlilik.....	153
Eğitimde Etkililik	153
Özet.....	154

BÖLÜM 8 155

EĞİTİMİN POLİTİK TEMELLERİ..... 155

Politika ve Eğitim	157
Politika ve Eğitim İlişkisi	160
Politikanın Eğitime Etkileri	160
Eğitimin Politikaya Etkileri	162
Eğitim Politikası (Siyasası).....	163
Uluslararası ve Ulusal Düzeyde Politika Belgeleri ve MEB Şuraları	163
Uluslararası Politika Belgeleri.....	164
Ulusal Politika Belgeleri	164
Milli Eğitim Şuraları	164
Özet.....	167

BÖLÜM 9	169
EĞİTİMİN HUKUKİ TEMELLERİ	169
Hukuk ve Eğitim	171
Hukuk Kavramı	171
Hukuk Dalları.....	172
Kamu Hukuku	172
Özel Hukuk.....	173
Karma Hukuk.....	173
Hukuki Düzenlemeler	173
Eğitim ve Hukuk İlişkisi.....	174
Eğitim Hakkı.....	174
Eğitim Hukuku.....	175
Ulusal ve Uluslararası Düzenlemelerde Eğitim Hakkı	177
Özet.....	180
BÖLÜM 10	181
EĞİTİM, TEKNOLOJİ VE YAPAY ZEKÂ	181
Eğitimin Teknolojik Temelleri	183
Eğitim ve Öğretim Teknolojisi Kavramları.....	184
Eğitim Teknolojisi	184
Öğretim Teknolojisi	184
Eğitim Teknolojisinin Uygulama Alanları	185
Uzaktan Eğitim ve Çevrimiçi Öğrenme Platformları	185
Yapay Zekâ ve Makine Öğreniminin Eğitimdeki Kullanımı	186
Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları.....	186
Oyunlaştırma ve Eğitsel Oyunlar.....	187
Mobil Öğrenme ve Kişiselleştirilmiş Öğrenme Ortamları	187
Eğitim Teknolojilerinde Güncel Yönelimler ve Gelecek Perspektifi	188
Adaptif Öğrenme Sistemleri.....	188
Büyük Veri ve Öğrenme Analitikleri	189
Blok Zinciri Teknolojisi	189
Siber Güvenlik ve Etik Konular	189
Eğitim Teknolojilerinin Öğretmen ve Öğrenci Üzerindeki Etkileri	190
Öğretmenlerin Teknoloji Entegrasyon Becerileri	190
Öğrenci Motivasyonu ve Katılımı.....	190
Dijital Okuryazarlık ve 21. Yüzyıl Becerileri	190
Eğitimde Yapay Zekâ Uygulamaları	191
Yabancı Dil Eğitimi/Türkçe Eğitimi	191

Matematik Eğitimi.....	191
Fen Bilimleri Eğitimi.....	192
Özel Eğitim	192
Sosyal Bilimler Eğitimi.....	192
İlkokul Eğitimi (Sınıf Eğitimi).....	193
Okul Öncesi Eğitimi	193
Proje Hazırlama ve Sunum Araçları.....	193
Özet.....	194

BÖLÜM 11 195

EĞİTİM VE ÖĞRENME ORTAMI OLARAK OKUL VE SINIF 195

Okul ve Eğitim.....	197
Okulun Tarihi	197
Okulun İşlevleri	199
Okulun Boyutları	199
Yönetim İşleri	200
Personel İşleri.....	201
Öğrenci İşleri	201
Eğitim ve Öğretim İşleri	201
Okul İşletmeciliği.....	204
Okul-Toplum İlişkileri	205
Sınıfın Yapısal Özellikleri	206
Sınıf Yönetimi	206
Sınıf Yönetiminin Boyutları	206
Sınıf Yönetim Modelleri.....	207
Sınıf Kuralları	208
Sınıf Yönetimini Etkileyen Belli Başlı Etmenler	208
Sınıfın Fiziksel Ortamı.....	208
Sınıfta Zaman Yönetimi	209
Sınıf Disiplini	209
Özet.....	210

BÖLÜM 12 211

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ..... 211

Türk Millî Eğitim Sistemi.....	213
Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Eğitim	213
Türk Millî Eğitim Sisteminin Yapısı	215
1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu	216

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu	217
Türk Eğitim Sisteminin Örgüt Yapısı	219
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli	221
Öğretmenlik Mesleği	223
Özet.....	226
Kavram Dizini	227
Kaynaklar	231
Eğitim Bilimleri Sözlüğü	237